

Чернявська О. М.,
здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

METHODS OF PROVING EVIDENCE IN CASES OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES

Статтю присвячено дослідженню методики доказування у справах про порушення митних правил.

Зазначено, що доказування в будь-якому процесі відіграє важливу роль, оскільки допомагає встановити істину та визначити винуватість або невинність особи. Наголошено, що у справах про порушення митних правил процес доказування містить низку особливостей, пов'язаних зі сферою правового регулювання, суб'єктивним складом учасників, процедурою, що зумовило необхідність дослідження методики проведення доказування у справах про порушення митних правил.

Обґрунтовано на нормативному рівні до переліку доказів у справах про порушення митних правил віднесено: 1) протоколи (про порушення митних правил, процесуальних дій, додатків до них); 2) пояснення (свідків, особи, яка притягується до відповідальності); 3) висновки експерта; 4) інші документи (належним чином завірені їхні копії або витяги з них); 5) інформацію (зокрема ту, що перебуває в електронному вигляді); 6) товари (безпосередні предмети порушення митних правил зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю; транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України).

Зазначено, що методика доказування є важливим теоретичним складником із безсумнівним прикладним значенням для об'єктивного та оперативного розгляду і вирішення справ про порушення митних правил.

Запропоновано методику доказування у справах про порушення митних правил розглядати як нормативно встановлену сукупність дій, спрямованих на виявлення істини у справах про порушення митних правил на підставі аналізу допустимих фактичних даних.

Виокремлено структурні елементи методики доказування у справах про порушення митних правил, до яких віднесено: 1) перевірку; 2) аналіз; 3) зіставлення.

Ключові слова: доказування, методика, справи про порушення митних правил, оцінювання, доказ.

The article is devoted to the study of methods of proof in cases of violation of customs rules.

It is stated that proof in any process is important because it helps to establish the truth and determine the guilt or innocence of a person. It is emphasized that in cases of violation of customs rules the process of proof is endowed with a number of features related to legal regulations, the subject composition of the participants, the procedure, which in turn necessitated the study of methods of evidence in cases of violation of customs rules.

The attribution to the list of evidence in cases of violation of customs rules is substantiated at the normative level: 1) protocols (on violation of customs rules, procedural actions, appendices to them); 2) explanations of: witnesses, the person who is brought to responsibility; 3) conclusions of the expert; 4) other documents (duly certified copies or extracts from them); 5) information (including that in electronic form); 6) goods (direct objects of violation of customs rules; with specially made storages (hiding places) used to hide direct objects of violation of customs rules from customs control; vehicles used to move direct objects of violation of customs rules across the customs border of Ukraine).

It is stated that the method of proof is an important theoretical component with an undoubted applied value for objective and prompt consideration and resolution of cases of violation of customs regulations.

It is proposed to consider the method of proving in cases of violation of customs rules as a normatively established set of actions aimed at revealing the truth in cases of violation of customs rules on the basis of analysis of valid facts.

The structural elements of the method of proving in cases of violation of customs rules are singled out, which include: 1) inspection; 2) analysis; 3) comparison.

Key words: proving, methodology, cases of violation of customs rules, evaluation, proof.

Актуальність теми дослідження. Наразі в національному законодавстві не вироблено єдиної методики здійснення провадження у справах про порушення митних правил, зокрема щодо етапу збору доказів. Отже, виникає необхідність та актуальність дослідження обраної теми.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням окремих питань, пов'язаних із доказуванням у справах про порушення митних правил, займалися такі науковці, як: Д.М. Бахрах, Н.І. Білак, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, С.А. Дуженко, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, В.В. Прокопенко, Д.В. Приймаченко, та інші. При цьому питання здійснення методики проведення доказування у справах про порушення митних правил вченими розглянуто не було.

Постановка завдання (формулювання мети статті). Метою статті є дослідження методики проведення доказування у справах про порушення митних правил.

Виклад основного матеріалу. Встановлення істини у справах про порушення митних правил є одним із основних завдань, які покладено на митний орган. Формалізм підходу, що може бути використано під час доказування у справах про порушення митних правил, виправдовується виключно фактичним дотриманням принципів верховенства права та належного врядування. Це обґрунтовано тим, що належне підтвердження необхідних обставин справи одночасно має гарантувати особі дотримання її прав, свобод та інтересів у разі їхнього порушення. Діяльність з доказування потребує застосування наукових рекомендацій різних галузевих наук щодо пошуку, виявлення, фіксації, дослідження й оцінки фактичних даних, матеріалів, речових доказів, а також виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення або полегшували його вчинення.

Питання доказування в будь-якому процесі відіграють важливу роль, оскільки допомагають встановити істину та визначити винуватість або невинність особи. При цьому доказування у справах про порушення митних правил містить низку особливостей, пов'язаних зі сферою правового регулювання, суб'єктивним складом учасників, процедурою тощо. Виходячи з вищезазначеного, обумовлено актуальність

дослідження методики проведення доказування у справах про порушення митних правил.

Загалом поняття «доказування» відображає процес встановлення за допомогою доказів усіх фактів, обставин, що мають значення для вирішення справи [1, с. 295]. Доказування у справах про порушення митних правил детерміноване загальними ознаками доказування у справах про адміністративні правопорушення. Отже, цьому правовому явищу притаманні такі загальні ознаки:

1) доказування є особливою формою пізнання дійсності, яка відбувається виключно на підставі норм права;

2) поза правовим врегулюванням результати доказування не вважаються юридично значущими; пізнання дійсності в формі доказування може відбуватися в опрацьованих наукою та апробованих практикою формах за допомогою відповідних засобів пізнання, зокрема і технічних;

3) включення та використання відповідних методів, форм і засобів пізнання до процесу доказування передбачає їхнє юридичне закріплення та визнання такими явищами; зміст доказування утворює діяльність відповідних суб'єктів, яка стосується збору, дослідження, оцінки та використання доказової інформації (доказів);

4) використання кожного з елементів доказування втілюється у відповідну діяльність (фактичну або розумову), яка здійснюється за допомогою певних засобів у притаманних їй юридично визначених формах [2, с. 170].

Специфіка доказування у справах про порушення митних правил обумовлена особливостями митної справи. Митним кодексом України визначено, що під час розгляду справ про порушення митних правил мають бути встановлені будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку можна довести:

- наявність або відсутність порушення митних правил;
- винуватість особи у його вчиненні;
- інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

До доказів у справах про порушення митних правил нормативно віднесено:

- 1) протоколи про порушення митних правил, процесуальних дій, додатки до них;

2) пояснення свідків, особи, яка притягується до відповідальності;

3) висновки експерта;

4) інші документи, належним чином завірені їхні копії або витяги з них;

5) інформація, зокрема та, що перебуває в електронному вигляді;

б) товари – безпосередні предмети порушення митних правил зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю; транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України [3].

Набуття статусу доказу тими чи іншими фактичними даними у справах про порушення митних правил залежить, з одного боку, від їхнього законодавчого врегулювання, а з іншого – від інтелектуально-вольової діяльності осіб, які беруть участь у доказуванні.

Важливим теоретичним складником із безсумнівним прикладним значенням для об'єктивного та оперативного розгляду і вирішення справ про порушення митних правил є методика доказування. Вважаємо вірною думку Ю.С. Даниленко, яка зазначає, що методи застосовуються, як правило, в теоретичних дослідженнях, а методики використовуються у практичній діяльності. Таким чином, похідним від поняття «метод» є поняття «методика», що здійснює конкретизацію визначеного методу у формі процедури, послідовності дій, правил чи інструкцій [4, с. 68].

Під методикою варто розуміти комплексне та послідовне використання різних методів – сукупності способів, підходів і прийомів, які дозволяють отримувати й вивчати необхідну інформацію про об'єкт дослідження. Такими методами є контроль, нагляд, спостереження, допит, аналіз конкретних ситуацій. Кожен метод наукового пізнання слід розглядати як систему регулятивних принципів практичної і теоретичної діяльності людини.

Варто зауважити, що чітке законодавче закріплення методики доказування відсутнє, через що виникають проблеми під час здійснення цього виду діяльності. Завдяки розробленню методики доказування у справах про порушення

митних правил, визначення відповідних методів пізнання істини, дослідження доказів і можливості їхнього застосування очікується скорочення зусиль і часу на розслідування справ про порушення митних правил, підвищення показників якості проведених розслідувань.

Методика доказування у справах про порушення митних правил може бути визначена як нормативно встановлена сукупність дій, спрямованих на виявлення істини у справах про порушення митних правил на підставі аналізу допустимих фактичних даних.

Крім того, структура методики доказування у справах про порушення митних правил включає в себе елементи: 1) перевірки; 2) аналізу; 3) зіставлення. Доказування здійснюється на основі інтелектуальної, аналітичної, творчої діяльності, оскільки суб'єкт обирає найоптимальніший варіант збору, оцінки та використання доказів для встановлення істини у справах про порушення митних правил.

Методика доказування у справах про порушення митних правил передбачає реалізацію відповідних етапів.

На першому етапі відбувається з'ясування певних обставин у справі, вирішення взаємозалежних та конкретних взаємозумовлених завдань, встановлення всіх обставин діяння, що може бути визначено як порушення митних правил. Збір доказів можна сформулювати як виявлення, отримання, фіксацію, вилучення і збереження доказів.

На другому етапі зібрані докази мають бути перевірені й оцінені.

На третьому етапі формуються відповідні висновки, уповноваженими суб'єктами приймаються відповідні рішення.

Деякі автори розподіляють і процес доказування у справах про порушення митних правил на етапи: *початковий, подальший та заключний*. На початковому етапі потрібно провести пошук, виявлення і закріплення доказів з метою отримання інформації, яка дає підставу для висунення версії про вчинення правопорушення певною особою. Сутність і характер дій (бездіяльності) можуть бути визначені об'єктом посягання й об'єктивною стороною складу, описаного у відповідній статті, способом вчинення правопорушення певного виду [5, с. 54]. З огляду на зазначене, доцільно буде виокремити основні

етапи здійснення методики доказування у справах про порушення митних правил: 1) збір усіх доказів; 2) їхня перевірка на допустимість та належність; 3) оцінка доказів; 4) використання доказів для встановлення істини у справі.

Процес доказування може об'єктивуватись у чітко встановлених межах. Межі доказування у справах про порушення митних правил формуються на основі об'єктивних та суб'єктивних факторів. Об'єктивними є фактори, які встановлено на підставі нормативно-правових актів та які регулюють діяльність митних органів. Під час доказування суб'єкти діють у межах установлених законодавством повноважень, тому вибір фактичних даних та способи їхнього підтвердження залишаються виключно в площині права. В інших випадках доказування матиме характер безконтрольності, що є порушенням принципів права. Відсутність законодавчих норм, якими регламентовано алгоритм черговості дій, що охоплюють процес доказу-

вання, може призвести до довільного та неналежного використання повноважень співробітниками митних органів. Суб'єктивними є фактори, встановлені на підставі індивідуального та творчого підходу особи, яка здійснює доказування у справах про порушення митних правил, та різні у кожному конкретному випадку.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що методика доказування у справах про порушення митних правил зумовлена загальними обставинами доказування, яке реалізується в межах розгляду справ про адміністративні правопорушення, та особливостями здійснення митної справи. Зауважимо, що методика доказування у справах про порушення митних правил нормативно не визначена, але повинна корелювати з загальноприйнятими принципами верховенства права та належного врядування. Доцільним є подальше дослідження процесу доказування у справах про порушення митних правил.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. Москва, 1968. Т. I. 468 с.
2. Рекуненко Т.О. Доказування в процесі розгляду справ про адміністративне правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 169–173.
3. Митний кодекс : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
4. Даниленко Ю.С. Методи оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 6. С. 68–70.
5. Чернявська О.М. Докази та доказування у справах про порушення митних правил: до питання вдосконалення правового забезпечення. *LEX PORTUS*. 2019. № 3. С. 51–58.